

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Conivgio Episcoporum Et Diaconorum

Bugenhagen, Johannes

Vuittembergæ, [1525]

VD16 B 9295

Defensio

urn:nbn:de:hbz:466:1-35453

nunc utamur pane sancto uerbi dei. Sic in psalmo non solum pro se sed etiam pro posteris orant per uerbum dei illuminationem, dicentes. Appareat apud seruos tuos opus tuum, & decor tuus super filios eorum. Verum qui erudientur filij a parentibus ineruditis quando sunt ablata coniugia uel maxime ab illis quibus incumbit tractare uerbum dei? Nemo iam postquam pereunt papistica lucra curat erudiendos filios, ut uel sic Satan agat quo post nostra tempora pereat sacri euangelij predicatio, speramus tamen q̄ dei benignitas per eruditos sanctosq; parentes nobis pietatis semina sit relictura, nisi breui Christus extremo illo die anteuertat.

Tu uero eruditissime doctor, cui non possunt displicere quæ Christi sunt, communem patrem pro nobis & pro fratribus nostris orato & hoc prope se meæ in te uoluntatis officium boni consulito.

DEFENSIO

Sed ne optime Præceptor quis nos interturbet dum ita congaudemus, suscipiam quoq; prouinciam respondendi siue superstitiosulis amicis siue inuidis aduersarijs, qui forte contendunt non oportuisse te fieri coniugem, ut uideant quam bona conscientia
A v
simus

simus coniuges & armati uerbo dei quam nihil
moremur quicquid illi obiecerint . Neq; uero repe-
tendum hic est an clericis liceat abijcere calibatum .
sed te tutumq; factum ita defendam ut per hoc forte
aliis quoq; seruiam .

Indigne
sentit mun-
dus de con-
iugio .
Aiunt . non oportere hic gratulari ubi amicus
in miseriam incidit & onus sibi potius quam libera-
tatem comparauit, quando & paulus dicit . Bonum
est homini mulierem non tangere , Dico non nuptis
& uiduis , bonum est illis si sic permanserint sicut
& ego . Tribulationem carnis habebunt coniuges,
uolo autem uos esse sine sollicitudine . Qui sine
uxore est sollicitus est de uis que sunt domini quomo-
do placeat deo &c . Respondeo . Non ignoramus que
impius mundus contra coniugium a deo institutum
tactitet , quid miseriarum in eo inueniat & repræ-
hendat , hunc igitur relinquamus sibi , premium cer-
te suum in sinu portat damnati coniugii , auertat nos
deus ab illa miseria & onere , Neq; ignoramus quid
Hieronymus ex suo Theophrasto et aliorum impiis
sententiis producat quo dehortetur a coniugio, et licet
uelit uideri non damnare coniugium magna tamen
pars est male confirmati clericorum calibatus .

Tunc igitur miseria conscientiarum nos preme-
bat

bat & onus, quando urebatur & propter constitui
onem hominum non licebat ducere uxorem, propter
timorem autem dei non licebat scortari. Nunc autem
per coniugium liberae factae sunt nostrae conscientiae
quando optime conscij nobis sumus in hac parte q̄
non contra deum sed quod deo placet facimus, Nam
eius uerbum quo conditum, institutum, benedictum
est coniugium nos non fallit, Incommoda car-
nis quae illi magni aestimant ne tantillum quidem
curant Christiani, ubi pro conscientiarum libertate
coram deo subeunda sunt, Christianus non est qui pro
aliqua carnis incommoditate contra conscientiam
in conspectu dei uiuere audet. Misera seruitus est
ubi conscientiae non sunt liberae.

Porro uerbis Pauli omnes abusi sunt quotquot Abutuntur
ex eis coelibatum clericorum statuere uoluerunt, quidam
neq; bonos hic uiros praestiterunt, tantum abest ut scripturis
iure eis in hoc credi debuerit, Tu ne uirum bonum
putas qui contra conscientiam (quemadmodum qui-
dam rabulae forenses faciunt) ius scriptum ita per-
uertit, ut quod maxime contra ipsum facit quasi pro
sua causa faciat uelit uideri, deinde reliqua omnia
tacet quae addita sunt quibus suum non iuris nego-
tium agere statim deprehendi posset? Esto sibi hoc
licere putent filij huius saeculi, in ijs uero qui filij
lucis haberi uolunt insuper & uerbi dei interpretes
quam

Conscien-
tiis consu-
lendum etiam
cum tria-
bulatione
carnis.

Abutuntur
quidam
scripturis.

quàm non deceat ista uafricies, quis piorum non uidet? At dicis Hieronymum & quosdam alios hoc loco istud seisse, Nihil moror etiã nisi mihi angelum aliquem e cœlis opponas, perpetuo dicam, non licere ulli creaturæ ne angelicæ quidem agere contra ius diuinum, quanto minus aliquid statuere?

Sic igitur ferè tractarunt quidam hunc locum, Bonum est mulierem nõ tangere siue uxori non copulari, quasi Paulus uelit intelligi, malũ esse homini mulierem tangere siue uxori copulari, et hoc malum interpretati sunt peccatũ tamẽ excusabile peccatũ propter bonũ coniugij. São quæ dicant de excusata concupiscentia, Tamen Paulus eo loco hoc non agit, immo hoc solum per totum caput, ut Christiani per coniugium a deo institutum & sanctificatum uitent scortationem a deo damnatam & impiam, & hoc necessarium esse ijs qui uruntur, id est qui tentantur ut adberum sit impuritatem & animi & corporis deficiant. Ceterum qui non uruntur, id est, quemadmodum dicit, fieri coniuges uel qui habent donum perpetuo continendi a mulieribus non. & non concupiscunt mulierem quæ ipsorum non est, quemadmodum Christus castitatem interpretatur, sed puro corde solum solati sunt de ijs quæ sunt domini, & quomodo placeant domino assiduc sine mentis distractione. Hi inquit secundum consilium meum non

Quibus li
berum sit
fieri coniu
ges uel
non.

non secundum præceptum domini maneat cælibes,
ut expeditius cogitent ea quæ sunt domini, dum nul-
la distractione mentis agunt, & non coguntur cogi-
tare pro uxore, familia & liberis. Gratias agant
deo, de hoc tam commodo dono, non de singulari
merito quemadmodum impia hypocrisis interpreta-
tur.

Quod si tales etiam qui donum dei acceperunt ut
perpetuo continere possint, coniugio se dare uelint
non peccant in deum, quando de uirginibus non est
præceptum domini, & Paulus hic liberum dicit uel
seruare uirginem uel non seruare. Sibi tantum ini-
uriæ sunt qui neglecta tanta commoditate a deo da-
ta, curis & solitudinibus se sine necessitate permit-
tunt. Sat crucis aliunde incumberet, ut non addant
sibi hanc crucem a qua deus liberauerat. Nam tali-
bus ferè crux est, dum recordantur coniuges, quam
sine coniugio sancte manere potuerint, nisi se so-
lentur per deum cuius uoluntate sciunt omnia fieri,
quando interim qui urebantur & necessitate urge-
bantur, pro accepto coniugio non possunt non grati-
as agere, & gloriantur sese libertatem ab hac neces-
sitate coram deo consecutos, tantum abest ut doleant
propter tribulationem carnis. De Christianis hic lo-
quor, non de ijs qui suis immundis cogitationibus
scortatione uolunt consultum, ante quorum oculos
timor dei

Sunt quæ timor dei non est,

dam digni
ora dona
dei quàm
perpetua
uirginitas
2. Corinth.
xiiij.

Hæc omnia manifestis uerbis agit illic Paulus. Quod si sic absq; peccato coram deo licet abijcere uirginitatem a deo datam, ut sit in libertate nostra ingredi coniugium, quo loco habebimus illos, qui uirginitatem & perpetuam illam quam uocant continentiam, suis uiribus id est iniustitia, suis statutis id est prostitutionibus, suis uotis id est deuotionibus siue exactionibus, & suis iuramentis id est periurijs fecerunt necessariam, etiam ijs quibus non datum est hoc donum a deo? Certe laqueos posuerunt animabus id quod Paulus quàm maxime cauere uoluit, fidelis enim erat & misericordiam se agnoscebat confectum a domino, Longe aliud isti sunt & longe aliter sentiunt. Fit nonnunquam ut multo digniora & meliora dona habeant quidam, quibus prodesse possent ecclesie dei multo melius, quàm nonnulli rudes et stupidi continentes, quæ tamen donum multum impedit hæc constitutionum humanarum necessitas, dum alijs consulturi, grauib; ipsi agitantur consentiis. Nulli enim magis distrahuntur ut non cogitent quæ domini sunt, quàm qui uruntur ut eunq; cælibes. Hoc scilicet uoluit Satan, ut per istam traditionem non necessariam, necessaria dei dona impediret, & præterea peccata multiplicaret,
Itaq; non

Itaq; non obscurum est cur Paulus mulierem non Bonum est
tangere siue cælibem manere dicat esse bonum, nempe mulierem
bonum, non (ut somniant nostri) unde sanctior sis non tange
coniugibus, quando & uirgines impiæ damnantur & re.
Satanae sunt, non unde tibi merita & coronas compa
res in cælis, sed bonum (ut ipse interpretatur) pro
pter præsentem necessitatem, Et rursum, Bonum, quia
uolo uos esse absq; solitudine, Hoc dico ad utilita
tem uestram non ut laqueum uobis iniiciam, Vides
cum non fingere merita sed proponere commoda, ut
sint absq; solitudine huius uitæ, quæ commoda si ab
uere uelint, faciunt quod eis uisum fuerit, modo non
scortentur sed coniuges fiant in domino. Id quod rur
sum sic dicit. Si acceperis uxorem non peccasti & si
nupserit uirgo non peccauit, tribulationem tamen
carnis habebunt huiusmodi, Ego autem uobis parco
id est uolo uos esse absq; tribulatione huiusmodi, Tri
bulationem carnis uocat, non detrimentum salutis.
Ex quibus lucæ clarus est, de quo bono Paulus tam
sepe illic dicit, quando etiam negat peccare uideos,
negat peccare uirgines si coniuges fiant.

Hoc autem bonum illorum solum est, qui per do Quibus bo
num dei, ut diximus, libertatem habent ut cælibes ma num.
neant, quam admodum Paulus clare indicat. Vnus =
quisq; inquit proprium donum habet a deo alius qui
dem sic

Quibus li- dem sic alius uero aliter. Et Christus, Non omnes ca-
berum ut piunt uerbum istud, sed quibus datum est. Et rura-
maneant sum Paulus, qui stauit in corde suo firmus, non ha-
celibes. bens necessitatem, potestatem autem habens suae uo-
luntatis, & decreuit hoc in corde suo, nempe serua-
re suam uirginem, bene facit. Igitur qui matrimonio
iungit uirginem suam bene facit, & qui non iungit
melius facit, Ille inquit bene facit, quia coniugium
est dei, Hic autem melius facit, quia dono dei, licet
libero, utitur, & liber est a praesenti necessitate
& tribulatione carnis quam habent coniuges, quae
interpretatio non nostra est sed Pauli, dum eius uer-
ba non aliud patiuntur ut intelligas, ne hic fingas gra-
dus illos meritorum.

Ceterum quibus hoc donum a deo non est datum, ut ma-
neant uirgines aut perpetuo continentes, iis certe non
est bonum mulierem non tangere id est uxori non
copulari, sed plane malum est eis, dum uruntur id
est soliantur ad fornicationem a deo prohibitam,
utcumque ab opere externo abstineant, ut tamen in-
digniora, quemadmodum & hoc loco tacet Paulus, non
tamen a tibi. Fit enim ut (quemadmodum scri-
ptum est) qui amat periculum pereat in illo. Debe-
bant itaque perpetuae continentiae buccinatores bona fi-
de reddidisse uerba Pauli, & non solum respexisse
Pharisaeis

Pharisaice in fornicationem externam, sed etiam
Christiane in fornicationem mentis, atque sic reddi-
disse.

Bonum est homini mulierem non tangere: Pro-
pter fornicationem autem unusquisque habeat suam u-
xorem, & unaquæque suum virum, & hic mutuo sibi
debitum coniugale persoluant, & dum ad tempus
continent, non sine consensu mutuo contineant. Id
est, Bonum est illi, cui a deo datum est manere cæ-
libem, Qui autem fornicatione oppugnatur, ne pe-
reat in periculo, habere debet remedium suam se-
cundum deum uxorem, Dum enim uritur & ar-
det, oret deum ut possit continere donec is det bonam
uxorem. & non stulte se permittat perpetuæ con-
tinentiæ cum periculo suæ salutis. Non enim deus ad-
iuuabit, quando contemnis adiutorium quod tibi cre-
auit, ut non dicam quod hoc esset tentare deum.

Porro ijs qui non contemnunt hodie hoc remedi-
um, sed uel propter Antichristi regnum uel pro-
pter eius reliquias inuincibili necessitate premuntur,
non præscribimus leges, quando hoc non est no-
bis commissum a domino, sed eos ipsos tantum
admo iemus in domiuo ut quantumcunque se peccato-
res agnoscant commendent se & creatori & redem-
ptori nostro domino nostro Iesu Christo, is curabit
pro eis

Consolatio
quorundam,
donec gratia
descant in
Christo.

pro eis ubi etiam omnia desperata uidentur. Non enim potest deserere inuocantes. & mirabili artificio per lapsum nos erigit, & per peccatum nostrum operatur iustitiam nostram, ita ut misericordie eius non sit numerus:

Etiam bonum est mulierem tangere secundum deum tamen, quibusdam etiam est necessarium. Illis itaque, quibus non est data perpetua continentia, non est bonum uxori non copulari, nisi tu bonum ducas scortari, id est ad incontinentiam urgeri, id quod deus prohibet & plane pro peccato habet. Neque talibus est liberum uel iungi coniugio uel non iungi, sed plane necessarium ut iungantur, quia deus hic exigit coniugium & uetat scortationem. Iamcirco si liberis est bonum non iungi coniugio, est & bonum non liberis id est quibus hoc non datum est, iungi coniugio, Quia uitas per dei coniugium id quod prohibet deus, nempe scortationem, Et si acceperis uxorem non peccasti, & qui iungit matrimonio suam uirginem bene facit, Non ergo Paulus ex eo quod dicit Bonum est homini mulierem non tangere, uult inferri, ergo malum est mulierem tangere, Nam si tangis secundum deum, quemadmodum dictum est, quomodo malum esse potest? aut certe quomodo non bonum esse potest?

Atque hic accusandi sunt nobis papiste qui iurant &

runt & uouent castitatem quam intelligunt perpe- Iuramentū
tuam continentiam de qua dictum. & ea iuramen- & uotum
ta & uota ab alijs exigunt. Nam si eis datum est de eo quod
hoc donum a deo ut non urantur quemadmodum di- non dedit.
ximus, temere uouent & iurant, & non mirum deus, pri-
si propter istam temeritatem deus hoc donum aufe- mum uanē
rat, quemadmodum timemus nonnullis fieri. Esto est, deinde
utcuq; uouere uel iurare liceret continentiam, quan et impium.
quam hoc temerarium diximus, tamen perpetuam uo
uere non licet, quando semper ignoras in hac uita
quid futurus sis, & Christianus scire debet omnia
esse in manu dei. Ut uideas hic infidelitatem esse fon
tem huius temerarij uoti & iuramenti, Infidelitas
autem quæ ex Satana est qui fieri possit ut deo pla
ceat?

Si uero eis nō datum est, quid aliud quæso iurant
sub nomine perpetuæ continentie quam scortatio-
nem, quam necessario perficiunt uel affectu quem re
spiciat deus? Nam hi scortationi necessario se permit
tunt ut pciora taceam, dum coniugium per deum in
stitutum, unicum contra scortationem remedium,
abiurant. Id quod insigniter declarant illi, qui iam
pridem suo periculo docti, addunt & addendum uo
lunt in iuramento hanc conditionem. Quantum hu
mana fragilitas permittit. Dum enim sentiunt hoc
iuramento in æternum abiuratum coniugium, et ta

Quantum non iurant se seruatos continentiam quantum hu-
humana mana fragilitas permittit. quid aliud sentiunt, quam
fragilitas si humana fragilitas non permittit, se scortaturos?
permittit. Certe humana fragilitas hoc nunquam permittet,
quando iam ante audisti perpetuam continentiam
esse donum speciale quod a deo datur. inter mille uix
hodie unum qui hoc donum habeat inuenies. No-
uissima enim atq; adeo nunc pessima tempora sunt.
sufficiat nobis si uel in sancto coniugio per gratiam
dei nos contineamus. Qui uero hoc donum se sen-
tit accepisse, uideat ne contemnat, sed rursus ca-
ueat quoq; ne hoc perpetuis uotis astringat. Dei enim
donum est, quod tuis iuramentis non tenebitur, si is
uoluerit auferre qui dedit. Ut liber sis ad coniugu-
um si Deus abstulerit donum.

Si non ca-
ste, tamen
caute.

Quod autem accidunt impij magistri & dicunt,
Si non caste tamen caute, quis non contemnet? Quis
enim nisi plane excæcatus adeo stupidus est, ut ubi
fallit oculos hominum, se fallere etiam posse putet
oculos diuine maiestatis? Qui uero inter eos san-
cti uidentur, deum & ipsi excæcare tentant per suas
satisfactiones, dum secundum confessoris manda-
tum legunt. Miserere mei deus. &c. Deus uene-
runt gentes. &c. Dum salutant sanctos suos & san-
ctas. Sed non sic euadent. Propter tuam enim præ-
sumptionem

sumptionem deus non mutabit suam ordinationem .
Sulti sunt qui dum non præcauerunt periculum , ne
post lapsum quidem resipiscunt , Fugiunt ad illa que
non prosunt , & quod instituit deus uelut hereticum
contemnūt , sed pœnam sui contemptus per iudicium
dei coguntur in sinu portare .

Postquam iam ostendimus uel ex eodem Pauli lo-
co , etiam bonum esse mulierem tangere siue uxori
copulari , et plane sanctum esse atq; adeo necessarium
ijs quibus non datum est a deo ut aliter munde ui-
uant , facile contemnemus illorum ineptias & crassis-
simam ignorantiam , qui ut dehortentur à sancto con-
iugio , & commendent suum illum uotis & iura-
mentis comparatum cœlibatum , Hoc uulgo iacta-
nt . Spirituale coniugium præferendum est carnali ,
ergo sanctum est abstinere à carnali coniugio ut con-
iunxerit spiritualis . Addunt quoq; illud sancti do-
ctoris dictum . Nuptiæ terram replent uirginitas pa-
radisum . Præterea ex Apocalypsi illud capit . xiiij .
Nemo poterat dicere canticum illud nouum nisi illa
centum quadraginta quatuor milia qui erapti sunt de
terra . Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinqui-
nati , uirgines enim sunt . Hi sequuntur agnū quocun-
q; ierit . &c . Christiani (inquiunt) non debent esse
solius pro terra pro sed paradiso replendo , neq; coinqui-

B ij   quinari

Nesciunt
qui sic di-
cunt de qui-
bus affir-
ment .

quinari cum mulieribus sed summa puritate sequi
agnum quocumq; ierit.

Dispercam si intelligant quae dicunt, & fere
impij nebulones & scortatores sunt non uirgines,
qui talia nobis obijciunt, Obijciunt uero, non ut
meliores euadamus, qui possunt decem scorta, satis
magna & ampla conscientia, potius nobis permit-
tere, quam unam secundum dei ordinationem coniu-
gem, sed tantum ut per hec stultis imponant, & ru-
di uulgo nostrum coniugium probent esse damna-
tum, & se esse in optimo sanctissimoq; statu, qui sta-
tus non solum meliores coronas pre coniugibus in cae-
lo accepturus sit, sed etiam in terris sit aliorum sal-
uator, Isti sunt pseudoChristi, de quibus Christus
praedixit - Facile quemadmodum dixi mi doctor ta-
les ineptias contemnemus, & impiam ignorantiam
quae doceri non uult & tamen docere praesumit. Sed
sustineto ut & hic respondeam, propter infirmiores
fratres qui hisce uoabus non nihil solent moueri -

Spirituale   Spirituale coniugium longe praesferendum carna-
coniugium   li, is solum ignorat qui non nouit quid inter spiri-
Satanicae in   tum & carnem intersit. Illi autem qui solos celibes
tellectum.   coniugij spiritualis particeps faciunt, coniuges au-
tem excludunt omnino ignorant quod nam sit spi-
rituale siue

rituale siue spiritus coniugium. Hinc audies quos
dam ineptissime dicentes. Sacerdotes (sic enim uo-
cant eos) non debent habere aliam uxorem quam
sanctam ecclesiam. Quibus dicimus q̄ hanc iniuri-
am non sustinebit Christus, qui solus est sponsus sue
ecclesie, quam acquisiuit sibi sanguine suo. Vo-
luit iam pridem & Papa huius sponsi uicem gerere
sed hodie adulter spiritu oris Christi ueri sponsi ex-
ufflatur, & in consaentijs hominum occiditur. Si
uero dixerint Christum sponsum & se sponsam, sc̄-
ant & carnales coniuges, modo Christiani sint, ad
illud spirituale coniugium pertinere, extra quod spi-
ritus sancti coniugium nemo est Christianus. Immo
ijs qui hodie spirituales se dicunt, si ex operibus suis
querunt salutem, Christus nihil prodest, & ad con-
iugium istud spiritus dei non pertinent sed Satane
sunt. Non enim praestant uirginem castam Christo
per fidei simplicitatem, sed seducuntur a serpente ue-
lut Eua, id quod timuit Paulus suis Corinthijs.

Veniamus quoq; ad id quod dicunt. Nuptiae ter-
ram replent, uirginitas paradysum. Ineptus suero
si arem omnium hominum uocabus respondere, sa-
tis nobis superq; est q̄ uerbo dei, quod a nobis stat,
nos expugnare non possunt, atq; haec est gloria no-
stra in deo. Libet tamen nunc indicare quid ualeat

B iij hoc

hoc uerbum humanum haecenus quasi quiddam sanctum iactatum. Primum, ne ambiguitate sermonis elabatur, ubi uiderint conatum male cessisse, & ut uideant falsum esse quod dicunt atq; adeo impium, certum est eos de corporis uirginitate loqui, quemadmodum et de corporeis nuptiis siue carnalibus, quas nemo ignorat replere terram, secundum dei institutionem. Crescite & multiplicamini & replete terram. Si tale uerbum dei haberent uirgines carnales de replendo paradiso. non opus esset hac nostra contentione.

Hic si uerum dicant, non debent nobis obstrepere, & multiplicamus nuptias, sed potius gratias agere, & iam ex multis nuptiis proueniet multae uirgines, unde suum repleant paradysum. Nam si cessarent nuptiae, unde quaeeso acciperent tam sanctum prouentum? Sed hic ait Hieronymus. Nullum periculum ne pereant nuptiae, etiam si multos cohortemur ad uirginitatem. Stulorum enim semper infinitus erit numerus. O uocem dignam sancto uiro. Stultos uocat qui coniugium petunt quando scriptura stultos uocat infideles, nihil spiritus habentes, nihil cum deo commercij. ut in psal. Dixit insipiens in corde suo, non est deus. sed donemus istud erroris humanitati sancti uiri. Cupimus tantum ut uideas quantum intersit
inter uerba

inter uerba hominum & uerba dei. ne illa his aequas
quemadmodum hactenus mal. factum, id quod ta-
men suis scriptis nullus unquam sanctorum postula-
uit. Omnis caro fœnum & gloria eius ut flos fœni,
Flante spiritu dei exiccatum est fœnum & cecidit
flos, uerbum autē dei nostri stabit in æternum Amen.

Non autem est uerum quod dicunt *Virginitas re-plet paradysum*, atq; ideo non est hoc dictum per spiritum sanctum, qui est spiritus ueritatis. Nam constat Turcarum & Iudeorum uirgines damnari, sed fides. & Christianorum meretrices saluari. Nemo unquam sanctorum patrū quos nobis obijatis aliud sensit. sed uos per impietatem, quæ illi ut homines minus eunte dixerunt, abutimini ad abnegationem gratiæ dei & gloriæ fidei Christianæ. Agite respondete. Saluantur ne infideles uirgines? Oportet inquit Christianas esse uirgines quæ repleant paradysum. Audio. sed uidete ut hic prudenter cogitis, ne his uerbis fateamini Euangelium sanctum & gratiam domini nostri Iesu Christi, id quod aliligeriter solentis cauere, ne Lutherani fiatis, sic enim hodie uocatis Christi Euangelium habentes, quemadmodum Iudei primum, deinde & Iulianus Augustus apostata Christianos uocabant Galileos & Nazarenos, nempe irridentes q. a Galilea et Nazareth. Christus

B v secundum

secundum scripturas uenire non possit .

Si enim ut dicatis . Virgines replent paradysum ,
sed sola ille que sunt Christiane . repleto paradiso
quis illic locus dabitur aliis qui non sunt uirgines ;
aut forte uos ipsi quem locū habebitis in paradiso ?
Nos autem dicimus id quod negare non potestis . q̄
non sola uirgines Christiane sed etiam uxores Chri-
stiane & mariti Christiani atq; adeo & latrones
& meretrices & publicani ad Christum conuersi re-
pleant paradysum . Sic enim non uirgini sed latro-
ni Christus dixit . Hodie mecum eris in paradiso .
Et contra iustitarios uestre hypocriseos patres .
Meretrices inquit & publicani præcedent uos in re-
gnum cælorum .

Vbi nunc est uestra illa carnis uirginitas que re-
pleat paradysum , quam Paulus non tanti facit quantē
uos , sed ait licere , ut etiam perpetuam si acceperis
à deo uirginitatem tradas coniugio , secundum tuam
uoluntatem quemadmodum ante dictum ? Non audis
hic uirginibus promitti paradysum sed Christianis .
Christiani non sunt . nisi qui credunt in Christum ,
id est q̄ Christus sit ipsorum iustitia & uita eterna
& pretereā nullum opus nullæ creaturæ neq; in
cælo neq; in terra . Ergo si uultis audire à Lutheranis
Fides

Fides replet paradysum non uirginitas. Virgines na Fides re-
santur, fideles renascendo fiunt. damnata est natiui plet para-
tas, nisi renascamur non est nobis salus, Fides exigi- disum, non
tur a nobis, sine fide enim impossibile est placere deo. uirginitas.
Non autem exigitur uirginitas, quia de uirginibus
inquit ille, p̄ceptum domini non habeo. Talia si sc̄a
retis non Lutheranos nos sed Christianos uocaretis,
sed hanc appellationis gloriam non exigimus a uo-
bis, negotium uestrum potius sit ut multa impuden-
ter mentiamini contra nos propter filium hominis.
Hec erit gloria nostra in domino.

Videamus ea quae dicimus & ex parabola Euan-
gelica. Ne dicatis nos uobis obtrudere tantum Tur-
corum & Iudeorum uirgines, de uestris etiam dica-
mus siue sint moniales siue aliae sint etiam ex clericis
& monachis si qui de sua perpetua uirginitate glo-
riari audent. De illis inquam dicimus quae acceptis lam-
padibus exeunt obuiam sponso id est Christo, Has
necesse est, uel esse Christianas uel saltem pro Chri-
stianis haberi. Harum quaedam ingrediuntur cum
sponso, quaedam autem exclusae audiunt, Nescio uos.
Si quemadmodum dicitis uirginitas replet paradi-
sum, cur hic quaedam excluduntur ne repleant para-
disum, cum tamen omnes dicantur esse uirgines, si
uero istis exclusis nihil prodest quod uirgines sunt, cer-
tum est

tum est, alias que ingressæ sunt propter uirginitatem non admittas, De uirginitate carnis loquor, de qua nostri aduersarij agunt, & de uirginibus solent ista legere in ecclesijs, licet parabola quiddam dignitas adhuc habeat. Quare ergo quedam uirgines sunt susceptæ? quia prudentes erant. quare reiectæ alie? quia fatuæ erant.

Vides itaq; q non uirginitas suscipitur ut repleat paradysum, sed prudentia, sicut etiam non uirginitas abijatur, sed fatuitas, usq; adeo hic nihil respiciatur uirginitas. Porro prudentia & sapientia est fides in Christum sponsum. quam sapientiam dignissime tractat Paulus in principio prioris epistole ad Corinthios. Fatuitas autem siue insipientia est infidelitas, que quanquam & ipsa inter nostros uideri uelit Christiana, tamen esse non potest. nam nulla fiducia nititur super sponsum Christum, sed sua uirginitate, suis operibus et iusticijs fidit, non sponso aut sponsi bonis. Fides sibi parat oleum intus in uasis. infidelitas tantum ornatis lampadibus id est speciosa hypocrisis contenta est. Itarco illa recipitur, ista abijatur. In nunc, & iacta contra sacrum dei coniugium uocem non dei sed hominis. Uirginitas replet paradysum.

Restat nunc ut de Apocalyseos loco dicamus, ut istis uirginarijs respondeamus. apud quos quicquid scriptum est

seri: cum est auctoritatem habet, modo aliquid inue- **Locus Apo**
nerint quod uel in speciem appareat esse, contra uos, **calypseos**
ut maxime contra ipsos uere sit. In eo libro decimo- **de uirgini-**
quarto capite sic dicitur. Et uidi, & ecce agnus id est **lus.**
Christus stabat supra montem Sion. quæ est ecclesia
& regnum coelorum. ita tamen ut alludatur ad mon-
tem illum Iudeorum ubi erat templum & omnia sa-
era dei. nam de ecclesia ex Iudæis hæc dicuntur ut
audies. & cum agno stabant centumquadragenta
quatuor milia, habentia nomen patris eius id est no-
men dei scriptum in frontibus suis. necesse est ergo
hunc magnum numerum esse Christianos, qui soli
nomine dei patris sunt insigniti. Alij alijs nominibus
se se uenditant quasi Christianissimi, sed dicitur eis,
Non noui uos.

Et audiui uocem de celo tanquam uocem aquarum
multarum & tanquam uocem tonitruum magni.
& uox quam audiui erat uelut uox Cutharcedorum
atharizantium atharis suis. Qui enim stant cum
agno id est surrexerunt cum Christo, & fortes cum
duæ suo exeunt in prælium aduersus aereas potesta-
tes & regnum principis tenebrarum, prædicant &
confitentur Euangelium pacis, quod primum inter-
pretatione legis id est cognitione peccati, quando
damnat omnia nostra, uox est aquarum multarum
& tonitruum

Et tonitruum magni. quemadmodum Ro. i. dicitur.
Reuelatur in Euangelio ira de caelo super omnem im-
pietatem et iniustitiam hominum qui ueritatem dei in
iniustitia detinent. Deinde promissione remissionis
peccatorum et aeternae uitae fit uox aethariantium.
quid enim dulcius audiri potest?

Canticum nouum; Et cantabant quasi canticum nouum hoc est predi-
cabant et confitebantur Euangelium ante mundo non
auditu, et quod consentis misere pressis semper no-
uum est, nouosque homines expulsa Adae uetustate
per spiritum efficiat. De quo saepe psalmista ait. Can-
tate inquit domino canticum nouum. Et cantabant
ante sedem id est in conspectu dei siue fidei corde,
nulla hypocrisi. et ante quatuor animalia id
est in conspectu omnium hominum habitantium
in oriente, occidente, meridie et septentrione, non
enim abscondunt sub modio Euangelium sed predi-
cant et confitentur in publico ut et alij salui fiant.
nec negant coram persecutoribus. et ante uiginti-
quatuor seniores id est in conspectu duodecim patri-
archarum et duodecim Apostolorum, quos et Iu-
daeis et gentibus praedicasse non dubium est, eandem
Corda patrum fidem, quam posterius eorum praedicant et confiten-
tur adfitur. Atque hic conuertuntur corda patrum ad filios,
lios. ut patres illi priores in fide agnoscant ueros filios id
est eandem

est eandem fidem habentes, & corda filiorum ad
patres ipsorum, id est (quemadmodum angelus re-
petit in Luca ex Malachia) increduli ad prudenti-
am iustorum. Sic autem istud canticum canitur in
conspectu seniorum licet defunctorum, quemadmo-
dum Christus de Abraham dixit. Abraham uidit di-
um meum & gauisus est. Gaudent hic patres de fi-
liis, ut uideant in deo filios filiorum. Habet & Pau-
lus discipulos de quibus gloriatur coram deo & per
deum in illo die. Talia uero aut similia uoluisse au-
ctorem libri Apocalypseos colligo ex ijs quæ passim
dat, in primis quæ capite uigesimo primo, ubi me-
minit de nominibus duodecim tribuum filiorum Isra-
el, & de nominibus duodecim Apostolorum, &
de portis duodecim ad quatuor uentos siue partes
mundi edificatis. Si quis uoluerit aliter interpretari,
per me liabit, Hec haud in magno ponimus discrimi-
nate.

Et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centumquaraginta
dragintaquatuormilia, qui empti sunt de terra. Qui ^{Empti de}
queso empti sunt de terra nisi Christiani, qui ex terreno ^{terra.}
regno in regnum celorum redempti sunt sanguine Christi?
Sic enim et illic. c. quinto dicunt agno. Occisus es et re-
demisti nos deo in sanguine tuo, ex omni tribu et lin-
gua & populo & natione, & fecisti nos deo re-
gnum &

gnum & sacerdotes, & regnabimus super terram, id est qui antea eramus sub seruitute Satanae super terram iam regnabimus, & omnia in Christo subiicientur sub pedes nostros. Sic & Paulus Galatis scribit. Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de presenti seculo nequam, secundum uoluntatem dei & patris nostri. Et alibi. Empti estis pretio magno. &c.

Cantare cā
ticum no =
num.   Hi itaq; qui sic empti sunt de terra, soli dicere
possunt auticū illud nouū. Tentant & pseudā ostoli
ut hactenus papiste predicare Euangelium, sed suas
cogitationes & humanas iustitias predicant que ue-
rum Christi Euangelium damnat. Tentant & ho-
die quidam qui Euangeliā predicatorum esse uolunt,
sed plane nihil audis ex eis nisi acerrimas inuectio-
nes contra monachos, contra clericos papisticos,
contra ieiunium ferie sexte, contra inanem dei cul-
tum & templorum ornatum, contra aquam bene-
dictam, & similia quibus hactenus seducti sumus.
dum talibus fidere docti fuimus. Ceterum Euange-
lium non audis, destruunt quidem que sunt aduer-
sariorum, sed non edificant auditores in salutem,
atq; adeo dum sic pergunt, faciunt potius auditores
omnis honestatis contemptores, qui postea per blasphe-
miam dicunt hoc esse Euangelicum. Quid ergo ob-
stat quo

Et quo minus dicant canticum illud nouum? Non
possunt inquit, quia non acceperunt, non enim uere
agnoscunt se emptos de terra.

Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquina-
ti, uirgines enim sunt. Hoc scilicet est quod pro uir-
ginibus contra sanctum coniugium soletis adducere.
Audistis hec dici de ijs qui sunt signati in frontibus
(id est mentibus & cordibus ubi deus uidet) nomi-
ne dei, de ijs qui cantant canticum nouum quod ne-
mo alius cantare potest, de ijs qui empti sunt de terra
id est Christianis, Cauete ne dicatis illos, qui pecca-
tores & meretrices fuerunt, non esse Christianos,
contra Christi assertionem, quemadmodum ante di-
ximus, Cauete & uestris quibusdam qui se negare
non possunt cum mulieribus coinquinos, quos ta-
men Christianissimos dicitis. Neque erit hic uobis
ausugium ut dicatis iam non esse cum mulieribus in-
quinos postquam egerunt poenitentiam (utinam ueram)
licet ante fuerint inquinati, nam statim additur, Vir-
gines enim sunt, Virginitas corporis per poenitentiam
non redditur, que poenitentia tantum postulat remis-
sionem peccatorum, & secundum uestrum Hiero-
nymum audacter hic pronuntiantem. ne deus qui-
dem quando omnia potest, uirginem restituere po-
test, uellem uero tantus uir non tam audacter iudi-
casset de

easset de dei potestate, Ergo non sunt Christiani qui
cum mulieribus sunt coinquinati, & ne penitentia
quidem eis ualebit ut mudentur & fiant Christiani,
quando ad uirginitatem corporis redire non possunt,
Videtur ne tandem quam absurda nobis ingeratis &
quam uobis ipsis incommoda, dum queritis tantum
ut dicatis, non ut recte dicatis. Sed ita oportet eos
offendere ad lapidem offensionis & petram scandali
Christum qui ueritati resistunt,

Cum mu-
lieribus co-
inquinari.

Hi sequuntur agnum quocumque ierit, Nonne &
meretrices & publicani in euangelio agnum sequuntur
? Nonne sequuntur & coniuges ? Ut & hic uide-
as de Christianis dici, quibus in Christo nihil obest
quod non sunt uirgines secundum carnem, immo mere-
trices multe saluantur, multe uirgines damnantur.
Neque uero protinus dabimus uobis, cum mulieribus
coinquinari quotquot mulieribus copulantur, Nam co-
inquantur scortatores & adulteri, non coinqui-
nantur coniuges, Quid enim coinquinarentur qui non
peccant, quemadmodum ante ex Paulo indicauimus ?
Sed neque illud dabimus, Virgines sunt secundum car-
nem, ergo cum mulieribus non sunt coinquinati
Possunt enim cum mulieribus coram deo coinquinari
qui adhuc integra carne sunt, teste Christo qui ait -
Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam iam
mechatus

incechatus est cum ea in corde suo. Hinc recte dixit
Augustinus in Psalmos scribens, Quid prodest inte-
gra caro mente corrupta? Melius est humile coniu-
gium quam superba uirginitas, Necesse est ergo ali-
as esse uirgines de quibus loquitur Apocalypsis quam
uos somniatis.

Hi empti sunt ex hominibus primitie deo & a-
guo, & in ore eorum non est inuentus dolus, Sine
macula enim id est sine peccato sunt ante thronum
dei. Hi certissime sunt Christiani, quibus per fidem
in Christum non imputatur peccatum utamq; peccato-
res sint, imputatur uero iustitia, que est Christus Ie-
sus dominus noster in eternum benedictus Amen.
Hi quia agnoscent se emptos ex terra siue ex homini-
bus ut dei sint & agni Christi, quod corde credunt
ad iustitiam ore confitentur ad salutem, Doctrinas hu-
manas ut Satanae uenenum in rebus salutis fugiunt,
solum uerbum dei purum sine dolo & hypocrisis
predicant.

Verum quod primitias appellat deo emptas & a-
guo, quis non uidet primos illos Christianos signifi-
cari qui ex Iudeis assumpti sunt? qui primi coeperunt
cantare cantium nouum quando adhuc nos gentes ta-
bamus, Nunc uero in sanguine Christi & nos ac-
C ij assinus ad

Primitie
Iudeorum.

æssimus ad eorum rem publicam, iam non amplius
 hospites & aduenæ sed aues sanctorum & domesti-
 a dei, quemadmodum Paulus scribit Ephesius, ut &
 ipsi possimus cantare canticum nouum empti de ter-
 ra &c. Verum primitiæ sunt Iudei credentes, dican-
 te & Christo, q̄ salus ex Iudeis est, quorum est ad-
 optio filiorum & gloria & testamentum & legis-
 latio & cultus dei & promissio, quorum etiam pa-
 tres sunt ex quibus est Christus secundum carnem,
 quemadmodū scribitur Romanis. Huc pertinet quod
 & Paulus ad Ephesios scribit, nos gentes ædificatas
 esse super fundamentum apostolorum & prophetarum,
 qui proaldubio Iudei fuerunt, quorum fun-
 damentum est ille lapis Christus Iesus, super quod
 & nos cum ipsis fundati sumus. Vides qui primum
 ænerunt canticum nouum & inter Iudeos & inter
 gentes, nempe Prophetæ & apostoli dei & quot
 quot eandem fidem habebant ex Iudeis, Primitias au-
 tem uocat ut intelligas nos gentes secutas, atq̄ adeo,
 quemadmodum scriptura dicit in locum infidelium
 Iudeorum subrogatus, ut iam non simus illis poste-
 riores, quando in Christo non est Iudeus neq̄ græ-
 cus &c. Esto sint illi primitiæ deo oblatæ. nos su-
 mus decimæ & illorum plenitudo.

Ne uero putes hoc meum commentum, nolo enim
 obscurè

obscuris uti, tametsi non uideam qui hæc obscura
sint, produco tibi harum primitiarum signo dei ui-
ui in frontibus signatarum interpretem illum ipsum
qui scripsit Apocalypsin, sic enim ait capite septimo,
Et audiui numerum signatorum. centum quadra-
gintaquatuor milia signati ex omni tribu filiorum
Israel, Ex tribu Iuda duodecim milia signati, Ex
tribu Ruben duodecim milia signati. &c. duodeci-
es duodecim milia faciunt hunc numerum centum
quadraginta quatuor milia. Qui iam potest esse am-
plius obscurum istas primitias Iudeos esse, qui Chri-
sti fidem primi habuerunt? De nobis autem genti-
bus qui per fidem in Christum, post istos atq; adeo
per istos prædicantes oblatis sumus deo, in odorem
suauitatis, statim in eodem loco subiicitur. Post hæc
inquit uidi turbam magnam quam dinumerare ne-
mo poterat, ex omnibus gentibus & populis & lin-
guis, stantes ante thronum & in conspectu agni,
amicti stolis albis id est indumento iustitiæ qua per
fidem in Christum purificantur & candidi fiunt san-
cti. & palmæ, id est uictoriæ & triumpho contra
peccatum, mortem atq; adeo totum regnum Satane,
erant in manibus eorum. De qua per sanguinem
Christi dealbatione & uictoria, etiam statim infra
declarat dicens. Hi sunt qui uenerunt ex magna tri-
bulatione, & lauerunt stolas suas & dealbauerunt

eis in sanguine agni. &c. Et addit. Et clamabant
uox magna dicentes. Salus deo nostro, qui sedet su-
per thronum & agno. Ut uideas nunc & istos qui
post uenerunt ex omnibus gentibus cantare canticum
nouum. quod illæ primitiæ primum solæ canere po-
tuerunt.

Hic uos appello, qui ista soletis non tam pro uir-
ginibus quàm contra institutum à deo coniugum no-
bis obtrudere. dicite quæso quas monachas & mo-
nachos uirgines factis ex istis centum quadraginta
quatuor milibus, quando auditis iudeos esse? Apud
iudeos opprobrium erat sterilitas & pro maledictio-
ne dei habebatur. contra secundum legem immo se-
cundum promissionem dei benedictio erat quando
fecunditas multiplicem adferebat filiorum prouen-
tum. Vnde ergo habebitis tot uirgines ex sin-
gulis tribubus filiorum Israel? sed ne primitias
quidem primitiarum id est patriarchas sanctos, pro-
phetas & Apostolos licet uobis redigere in orati-
onem uestrarum uirginum.

Quis tandem non uidet quam nihil frontis habe-
atis immo quam nihil etiam intelligatis? qui nihil
aliud somniatis quam hæc & similia. Hic dicitur de
uirginibus. Ergo hoc obijacemus contra coniugum,
quod ualde

quod ualde commendant & uerbo & opere Luthe-
rani. Magna certe gloria nobis, q̄ hic nobiscum
sunt Lutherani tam multi, et primiuē de quibus dixi-
mus, atq̄ adeo & ipse deus Lutheranus est, qui uer-
bo coniugum commendat & opere benediāt. Simi-
li ignorantia factis etiam in sacro illo uestro cantu.
sic cogitatis. Ecce hic scribitur. Hi sunt qui cum mu-
lieribus non sunt coinquinati. uirgines enim sunt.
ergo hoc cantabimus de uirginibus. Illic scribitur.
Quasi cædrus exaltata sum in libano, ergo illud can-
tamus de Assumptione beatæ Mariæ uirginis. Taceo
alia quibus ineptissime abusi estis dum raptatis unde
cunq̄; quod uel in speciem uestris adinventionibus fa-
uere uideatur. Tantum hoc miror, qui fieri potu-
erit, ut tam ridendas ineptias & nonnunquam etiam
blasphemias, pro ueritate susceperimus, sed causa
est q̄ uerbum dei tantum in speciem seruauimus, cæ-
terum re ipsa longe fuit à nobis.

Ineptie in
cantu de
sanctis.

Hic rogabit aliquis ex amicis nostris. De quibus ergo
uirginibus dicit qui non sint cū mulieribus inquinati?
Respondeo. quando liber ille Apocalypsis est para-
bolicus & metaphoris sepe ludit, ad imitationem anti-
quorum prophetarum & alioqui sacrarum litera-
rum. statim obuium est illis qui sacris literis assueti
sunt. uirgines diu uere & synare in Christum cre-
dentes.

C iij dentes.

dentem, quemadmodum Paulus ad Corinthios dicit,
Credentes Despondi uos uni uiro uirginem castam exhibere
appellatur Christo. Et tamen multi ex Corinthiis fuerant scortatores,
uirgines in scripturis adulteri, immundi, quemadmodum in prioribus
re epistola scribit apite sexto. Sic et ad Ephesios ecclesiam,
dicit sanguine Christi mundatam et gloriosam, certe uirginem,
de qua ait quod sit absque macula et absque ruga. Virgines itaque dicuntur ob puritatem
fidei. Cum mulieribus uero coinquinantur, qui a puritate
fidei recedunt ad traditiones hominum et doctrinas,
per quas discunt aliam fiduciam habere quam in deum uerum.
Scortatio spiritualis: In Esaiam mulieres opulente dicuntur
principes impij et impij doctores, seipsum tantum pascentes,
et curantes que uentris sunt. In Amos dicuntur uacce pingues
in monte Samarie. Unde et in psalmo. Perdidisti omnes qui
fornicantur abs te. In Christo uirgines sumus, per traditiones
autem humanas corrumpimur. id quod propter pseudopostolos,
fiduciam operum legis docentes, timuit suis Corinthiis
dum sic addit, Timeo autem ne sicut serpens seduxit
Euam astutia sua, ita corrumpantur mentes uestrae,
et exadant a simplicitate (uirginibus cognata) que est in Christo.

Satis superque loco Apocalypcos seruiui, forte tamen non sine utilitate quorundam, ut indicarem
quod stupidus

¶ Stupidi sunt qui se nostros doctores contra coniu-
gium nostrum facere uolunt. Videant hoc quocumque
quidam noui predicatores, qui se spiritum gloriantur
singularem habere, dum ex Apolypsi aliquid
producant in publicum, relinquentes quae necessariae
sunt, doctrinae Christianae et sacri Euangelij,
quae forte ignorant, uideant inquam, quod et nos
possumus eadem, sed non ita magni facimus, non pro-
pterea nobis spiritum arrogamus.

Ad haec obijciunt nobis, quae haudquaquam con- De eunu-
tinnere aut debemus aut possumus, nempe de eunuchis.
nuchis in Euangelio et de eunuchis in Esaia. Sic
enim ait Christus in Mattheo. Sunt aliqui eunuchi
qui se castrauerunt propter regnum caelorum. In
Esaia uero dominus sic ait eunuchis. Qui custodie-
rint sabbata mea et elegerint quae ego uolui et tene-
rint foedus meum, dabo eis in domo mea et in mun-
dationibus meis locum et nomen melius quam filiis et fra-
tribus. Nomen sempiternum dabo eis quod non excin-
detur. Ergo aiunt non dabimus ut solum propter
praesentem necessitatem, quemadmodum Paulus ait,
bonum sit manere uirginem uel caelibem, sed etiam
certum est bonum esse propter singulare meritum
in caelis. Nam Christus dicit, Castrauerunt se pro-
pter regnum caelorum. Et in Esaia, eunuchi me-
liorem

tiorem locum suae manum & nomen melius accipi-
ent à deo q̄ filij & filiae. Ecce aiunt non praefert
eos gentibus & peccatoribus sed illis qui filij & filiae
sunt.

**In iusticia-
rios.** Vides q̄ callide ex scripturis quaerant suae uirga-
nitatis & calibatus merita, ut possint ceteris esse
meliores & dicere cum phariseo. Non sum sicut cæ-
teri hominum, sicut etiam isti Lutherani qui ducunt
uxores, & cum aliis. Nos portauimus pondus diei
& æstus, deberemus illis coequari? Non libenter
audiunt. Volo huic nouissimo dare sicut & tibi quin
tolle hoc ipsum meritum tuum & abi, tu meritum
somnia, nouissimus ille gratiam agnoscat. Non ut-
dent cæcâ suis meritis sese abnegare meritum Christi
atq; adeo totum Christum, atq; ideo dum ceteris ma-
gis Christiani esse uolunt, à Christo longius recesserunt.

**De Eunuchis in Eu-
angelio.** Respondemus itaq; eis primum de eunuchis in
Euangelio, Sane non negari debet Christum illic lo-
qui de continentia illa corporis, sed si concupiscis cor-
de uentam uenerem, idem plane negat te castratum.
Nam alibi ait. Qui uiderit mulierem ad concupi-
scendum eam iam moechatus est cum ea in corde
suo. Itaq; noli mentiri de Christo quasi hypocriti-
cum quampiam tibi continentiam in eunuchis com-
mendari.

mendarit. Si ueris, si periculum tibi est fornicationis
ne praesumas te castrare, ne praesumas uolare sine
pennis, grauius enim cades & nemo te leuabit, Chri-
stus se satis expressit de quibus dicit. Nam sic praes-
misit. Non omnes capiunt uerbum istud sed quibus da-
tum est. Et ubi dixerat. Sunt aliqui enuchi qui seipsos
(id est non solum corporis membra quibus contine-
ant, sed & mentem, hoc est se totos) castrauerunt strauere
propter regnum caelorum, statim addit. Qui po-
test capere capiat, quasi dicat cum Paulo, qui non
potest capere nubat in domino. Ut uideas hoc esse
per Christum liberum quod nostri iustitiarum suis uo-
tis & iuramentis faciunt contra Christum necessari-
um, quasi tuis iuramentis & uotis efficiere possis ut
non sis aut masculus aut foemina, aut cogere deum
ut det quod non donauit aut donare uon uult.

Hic repetenda sunt quae ante ex Paulo indicauimus
quia plane eadem dicit Christus, nempe ijs liberum
esse ut uel coelibes maneant uel coniuges fiant quibus
ista libertas a deo data est, non aliis, hortatur enim
ut capiat, sed is qui capere potest. Non potest autem
capere qui hoc a deo non accepit. Haec est itaque sen-
tentia Christi. Sunt aliqui, quibus cum liberum sit
uel fieri coniuges uel manere coelibes, hoc tamen eli-
gunt potius quam illud, id est castratos seipsos faciunt,
hoc est non uolunt se alligare uxoribus, dum alicui
nulla

nulla necessitate aguntur ut se se alligent . Et hoc faciunt propter regnum caelorum id est ut liberius uscent Euangelio & praedicando & meditando , ut solum solati sint de ijs quae domini Christi sunt , quomodo placeant deo , ut sint sancti corpore & spiritu, dum sunt absq; solitudine & sine praesenti necessitate . &c.

Nemo se castrat recte Atq; hic facile etiam respondemus nostris amicis , qui hoc loco nodum in sarpo uerentur , dum aiunt **au non datum est .** sibi uideri hoc dictum a Christo , quasi in cuiusq; situ potestate manere Christiane caelibem . Nam Christus dicit castrauerunt seipsos , non dicit Castrati sunt . Ex praedictis notum est Christum hoc dicere non de omnibus , sed de ijs quibus hoc datum est . Porro quibus datum est , libere datum est , ut isto dono uel utantur uel non utantur , uelut alia quapiam carnis siue externa libertate per deum nobis donata , qua cum recta fide siue bona conscientia uti licet & simul cum carnis commoditate . Idcirco Paulus uirginem ab ijs liberare in coniugium ista libertate docet , propter solum diuilem honestatem & consuetudinem in aliquibus locis seruatum , hoc est quia non est consuetum aliabi ut seruentur uirgines adultae sed ut tradantur coniugio . Si quis inquit turpem se uideri existimat id est se rideri propter uirginem suam, q; ei praetertit nubendi

erit nubendi tempus, & ita oportet fieri, quod uult
faciat, non peccant si tales iungantur coniugio. Libe-
rum ergo donum est non necessarium, tale enim est
sine quo etiam possis saluus fieri, etiamsi non utaris
dato. Nam non præcepit tibi deus ut utaris. de uira-
gibus inquit Paulus præceptum domini non habeo.
Si acceperis uxorem non peccasti, & si nupsit
uirgo non peccauit. Quia uero liberum donum est,
quidam ex eis qui hoc à deo acceperunt potestatem
habent se exstrandam propter regnum cælorum, alij
autem qui non acceperunt, sibi hanc potestatem non
arrogant, sicut enim quiduis aliud potius quàm perpe-
tuo continentes, neque iuramentum aut uotum faciet
eos esse aliud quàm sunt? Non enim potest homo à se fa-
cere quicquam nisi fuerit ei datum è cælis. Itaque dei
dono quidam istam libertatem habent, nemo autem
suis uiribus.

Quod si quis cœperit interpretari hoc quod Chri-
stus dicit. Propter regnum cælorum, id est ut salui
fiant. Viderit ne seipsum à regno cælorum exclu-
dat, excludet certe contra Christi sententiam omnes
sanctos coniuges, & incidet in omnia incommoda
& absurda quæ ante indicauimus. Atque hic libere
dico omnia quæ dixi superius de eo quod Paulus ait,
Bonum est homini mulierem non tangere, Ex scri-
ptura præ-

Propter re-
gnum cæ-
lorum.

puta prouido (non enim aliud hic mihi licet) Si
aut quidam se castrauerunt propter regnum caelo: um
qui bus hoc datum est , ita quidam ducunt uxores
propter regnum caelorum quibus illud donum non
est datum . Tu ne putas propter regnum caelorum
id est propter Euangelium fieri q. quidam accipi-
unt uxores ad uitandam fornicationem , quemadmo-
dum iubet Paulus immo & deus ipse ? Nulli magis
impediuntur a regno caelorum , q. qui uruntur &
in periculo agunt scortationis , qui solent , ut Pe-
trus ait , oculos habere p. enos adultera , his melius
est nubere q. uri . Quid queso impediabat a regno
caelorum siue Euangelio credendo & praedicando sa-
eros Episcopos , quos Paulus uult unius uxoris mari-
tos et filios eoru optimis moribus probatos ? Atq. hic
multi qui sunt coniuges relinquunt beneficia ecclesi-
astica , nundinationem missarum & dignitates , me-
renturq. odia etiam suorum amicorum , tantum ob
hoc ut relinquunt quae deo saunt displicere , & am-
plectantur quae ei placere non dubitant . Nihil hic ue-
rentur praesentem necessitatem & tribulationem car-
nis , de quibus scribit Paulus , ut a necessitate &
tribulatione conscientiarum per dei coniugium libe-
rentur .

ita fit ut nos propter regnum caelorum , dum
non licet

dum non licet bona conscientia aliter uiuere, ducamus
cum tantis carnis incommodis uxores, dum interim
uos Papistæ propter tantillum carnis commodum id
est propter lucra & honores uestros, impie & con-
tra conscientiam persequimini regnum cœlorũ, quod
hodie hæreticum uobis factum est, quia damnat om-
nia quæ uos contempto deo amatis. Sed licet conue-
mini, non tamen uos ex terra geniti gigantes Chri-
stum dominum nostrum, qui omnia in omnibus ubiq;
adimplet, cœlo deturbabit unquam. Noster est
ille deus cuius scriptura & uerbum à nobis stat,
uos autem confundit ut amplius mala conscientia non
agere non possitis. Illi in arribus & alij in equis,
nos autem in nomine dei nostri sperabimus. Nolite
confidere in principibus, in filio hominis in quo non
est salus. Exhibit spiritus eius & reuertetur iste filius
hominis in terram suam & uos cum eo, ubi autem
ista facta fuerint peribunt omnes cogitationes & con-
silia uestra. Non enim est prudentia, non est con-
siliium aduersus dominum.

Atq; hæc hæcenus de eunuchis, de quibus in
Euangelio. Restat ut de eunuchis, de quibus do-
minus in Esaia, diximus, ut uideant aduersarij nostri
quàm cæcos testes nobis producant pro suo in Euan-
gelium Christi odio contra coniugium a deo institutum,
Cecos autem

Cecios autem testes uoco, non qui nihil uideant,
De eunu- (quis enim sic ex nostris auderet blasphemare in do-
chis in E- minium & Esaiam prophetam?) sed qui non uide-
sais. runt rem de qua inuentur testificari, Nunquam Esa-
ias aut dominus deus approbavit illud quod ipsi ex eo-
rum uerbis approbatum uolunt, nempe illum coa-
ctum atq; adeo impium celibatum. Nobis certum
est, & id ex Esaiæ uerbis probabimus, q̄ eunuchi
illic celibes non significant. Verum ne nos elabi pu-
tetis confictis interpretationibus, quasi scilicet ijs, ut
uos indigeamus, fignite celibes illic significatos, Atq;
hic quidem inuenietis, secundum uestras cogitatio-
nes, merita & prerogatiuas illas specialium corona-
rum, quando dicit. Dabo eis in domo mea & in
munitionibus meis locum & nomen melius præ filiis
& filiabus, Sed quando additur, Nomen sempiter-
num dabo eis quod non exandetur, Facietis rursum
solos uestros eunuchos, Christianos, alios á Chri-
stianismo excludetis quos filios & filias intelligitis
Quotquot enim Christiani sunt nomen sempiternum
habent coram deo, & secundum uestram sententiam
& interpretationem, hoc nomen non habent filij &
filie, quos tamen Christianos intelligitis, sed habent
eunuchi. Ergo hos solos Christianos facitis quibus
eternū nomen tribuitis, illos autem licet Christianos
appelletis re tamen ipsa negatis quando hoc nomen
eternum

eternum non habent. Sed desinamus cum ineptis ineptire, ueram & certam horum uerborum sententiam ex ipso propheta aperiemus.

De tribus dicit Esaias. Primi sunt filij & filiae, secundi filij aduenae qui adherent domino, tertij sunt eunuchi. Primi ex sanctis patribus sunt & de carne Abrahe gloriari possunt, qui sunt Iudaei secundum carnem & gloriantur se dei esse filios & filias. Secundi non possunt gloriari de patribus, sed gratias agunt quod in consortium populi dei id est Israelitarum sunt admissi, quis istos non uidet esse profelytos? qui ut maxime sint filij aduenae id est gentilis, tamen adherent domino suscepta circumcissione & lege, Hi aduenae saepe nominantur in Deuteronomio, ut uel uidere licet capite de amos sexto. Tertij quos eunuchos uocat sunt mere gentiles, qui neque de patribus sanctis neque de filiis gloriari possunt, ut enim non in populo dei nati sunt quemadmodum Iudaei, ita neque postea populo dei id est Israeli secundum carnem accesserunt quemadmodum profelyti, ut uel postea filios eis liceret gignere ad augendum populum dei qui in populo dei geniti non erant. Erant hi omnino steriles & lignum aridum, ab alienati (ut Paulus ait) a re publica Israelis & a testamentis dei, & sine deo in hoc mundo.

D

Profelytis

Profel'itis aliqua spes erat se pertinere ad popu-
lum dei atq; adeo ad regnum Messia, de quo inter
Iudeos multa præclara audiebant ex prophetis.
Nam s' is Ammonitis & Moabitis, secundum le-
gem Deuteronomij, prohibitis, reliquæ omnes gen-
tes admittentur in ecclesiam dei uel post tertiam ge-
nerationem. Ab hypocritis tamen Iudæis cogebantur
sepe audire, nequaquam esse ipsis conferendos, id
quod & postea fecerunt pseudapostoli ex Iudæis na-
ti, qui nos uolebant proselytorum loco habere & se
se nobis præferre. Contra quos tam sepe scribit Pau-
lus, In Christo non est Iudæus neq; Græcus, Gentia-
libus autem, quos Esaias eunuchos uocat, nulla erat
spes, in desperatione agebant sine dei uerbo. Si
quando multa bona & gloriosa dei in hæbræos ex-
hibita beneficia audiebant, commendare potuerunt
similia sperare non potuerunt, quemadmodum in
Actis apostolicis legimus, gentes gauisas ubi ex Pau-
lo & Barnaba didicerant secundum scripturam eti-
am gentibus missum Euangelium, quam salutem ne
somniares quidem poterant, quemadmodum in Esa-
ia dominus ait, Inuentus sum ab ijs qui non quæsie-
rant me. &c. Hos eunuchos lex significauit, dum
etiam Iudæos, secundum carnem eunuchos, prohibi-
uit intrare in ecclesiam dei.

Lex discreuit inter Iudæos & proselytos, dum
hos ita

hos in ecclesiam dei admittit non autem ante tertiam
generationem, discreuit & eunuchos utcuq; iudæ
os ne unquam intrarent in ecclesiam dei. Sed Isaias
predicat Euangelium sanctum omnia æquaturum, ut
non dicat se separatam à populo dei aut differre pro
selytus, nec timeat se non assumi eunuchus, Eunu-
chus autem hic est, non quem homines uocare pos-
sunt eunuchum, de quo lex mandat, sed quem de-
us ipse hactenus habuit pro eunucho, id est inutili
& non generante deo filios in spiritu. De quibus ste-
rilibus & eunuchis id est gentilibus suscipiendis, ma-
gna consolatione præmiserat Esaias interprete etiam
Paulo. Lauda sterilis quæ non parit, decanta lau-
dem & hynni quæ non paribas, quoniam plures
filij sunt, deserta quàm illius quæ habebat uirum, di-
cit dominus, & alibi idem. Letabitur deserta & inuia
& exultabit solitudo. &c. Nonne uides ipsum Esai-
am suos eunuchos interpretari, ut tæam q; etiam
in ipso loco dicit dominus, adducam eos in montem
sanctum meum & letificabo eos in domo orationis
meæ. Holocausta & uictimæ eorum placebunt mihi
super altari meo, quia domus mea domus orationis
uocabitur cunctis populis quasi diceret non solum iu-
dæis, non enim cogetur amplius expectare prosely-
tus in tertiam generationem filiorum, aut excludetur
eunuchus id est gentilis, sed sine respectu persona-

D ij rum,

rum, modo credant, recipientur. Id quod Ioel dixit,
Omnes qui inuocauerit nomen domini saluauerit.
Neq; uero suscipiuntur eunuchi ideo q; eunuchi sunt,
sicut non intrmittuntur ad sponsum uirgines ideo q;
uirgines sunt. Nam sicut fatue uirgines excluduntur ita
& infideles eunuchi. De gratia hic agitur non de me-
rito, ita ut etiam non obsit coram deo gentili q; eunuch-
i nomē habuerit, quādo cōuertitur ad Christū, neq;
prosit corā deo Israelitis secundum carnem q; nomen
filiorum habuerint, quando excācantur & offendunt
in lapidem offensionis & petram scandali Christum.
Atq; hoc claris uerbis dicit illic Esaias. Hec inquit
dicit dominus eunuchis id est istas promissiones prae-
dicat eis. Qui custodierint sabbata mea, & elegerint
quae ego uolui et tenuerint foedus meum, dabo eis etc.
Hec non facit carnis castratio, sed sola fides. Hec enim
sabbata dei custodit id est resignat se totā deo ut fiat
nō nrā sed eius uolūtas, et tenet foedus dei id est pro-
missionibus eius et pacto fortiter innititur, itaque letifi-
catur in monte et in domo dei id est pacificata cōsuetudo
et gaudio spiritus, agit in ecclesia Christi, quae cōmunis
est omnibus populis, non prohibita ijs qui non
sunt Iudei ut templum Hierosolymorum. Hinc ho-
locausta & uictimae id est omnes orationes talis fidei
& opera & passiones placent deo super altari Chri-
sto, qui proprie dei altare est, sine quo nullum accē-
ptum est.

ptum est sacrificium . Vt uideas hic fidem commen-
dari & meram dei gratiam non aliquam carnis prae-
rogatiuam . Isti ergo Christiani sunt qui ante eunu-
chi fuerunt id est gentiles . Neq; commendatur hic
q; eunuchi sunt aut manet , sicut nec comendatur q;
profelyti aliqui sunt aut manent , sed q; non manent
eunuchi quos lex damnat aut profelyti quos lex dis-
cernit , sunt uero plene et sine differentia populus dei
inducti in ecclesiam , atq; adeo gloriam tenent quam fi-
lij et filiae id est Iudaei contempserunt . Huc credo allu-
sum in hebraeo , quando legitur . Nomen sempiternu da-
bo eis quod non excindetur , q. dicit . Excinduntur eunu-
chi dabo autem istis nomen aeternum quo nunq post
hac sint eunuchi coram me .

Nomina Christianorum licet ex gentibus ortoru
scripta sunt , quemadmodum Christus ait , in libro
uite , agnoscuntur enim a deo . Contra de filiis &
filiabus contemnentibus in psalmo dicitur . Deleantur
de libro uiuentium & cum iustis non scribantur , de
quibus in Esaia . Filios enutriui & exaltaui , ipsi
autem spreuerunt me . Hinc & Christus ait . Multi
uenient ab oriente & occidente & recumbent cum
Abraham , Isaac & Iacob in regno caelorum , filij
autem regni eijdentur in tenebras exteriores . Nihil
igitur est ut hic somniet merita eunuchorum prae-
Christianis , quando dicitur . Nomen melius accipient

D iij Nam sen =

Nam sententia est; Istorum qui ante eunuchi fuerunt nomen non excindetur, filiorum autem & filiarum nomen excindetur ut fiant eunuchi & damnati gentiles coram deo qui Iudaei filiorum nomine gloriabantur. Hinc horum nomen maledictum erit coram deo, illorum benedictum. Ut uideas quod nomen sit melius, nempe aeternum, quod non excindetur. Omne nomen & omnis gloria Iudaica hic transit ad gentes credentes, quemadmodum Christus ait. Auferetur a uobis regnum dei & dabitur genti facienti fructus eius. Istam esse differentiam nominum indicat tota scriptura & expresse exponit Esai. capite sexagesimo quinto dicens, Eae serui mei comedent & uos esurietis. &c Et dimittetis nomen uestrum in iuramentum electis meis, & interficiet te dominus deus, & seruis meis uocabitur nomen aliud.

Hoc itaq; uult Esaias uerbis domini in eo loco de eunuchis. Vos Iudaei curate per deum quae recta sunt, custodite iudicium id est damnate quae damnanda sunt, & facite iustitiam id est probate & sequimini quae probanda & sequenda sunt, quia fiet breui ut salus mea & iustitia mea, quae est Christus mundo reueletur. Tunc euulgato Euangelio non poterit latere uestra infidelitas & hypocrisis. Nihil
MOROS

moror insignia filiorum nomina . Su sapiam in locum
uestrum , si infideles fueritis , profelytos quos contem
nitis et eunuchos id est gentiles quos impios non iudi
care non potestis . Atq; ita postea factum est , ut me
retrices & publicani præcederent iusticiarios filios
& filias in regnum coelorum , quemadmodum &
hodie fit illis excoeratis , qui ex istis & similibus scri
pturæ locis merita sibi somniant , in quibus tamen iu
dicia dei in ipsos scripta sunt , nam & ipsi iusticiarij
sunt , & reuelato Euangelio declarantur filij non esse
utcuq; hactenus gloriati sunt . Vbi quæso nunc est
uester in Esaia calibatus? Agite deinceps contra nos
integris scripturis si potestis , & non sic disserpите
misere ut ignoretis quid dicatis aut de quibus affir
metis .

Hic ubi omnes deficiunt copiae , quando non possunt
consistere præ gloria uerbi dei quod stat a nobis
conuertuntur ad humanas traditiones , salix ut hu
mana signenta timeamus qui diuinis armis protegi
mur . Obijciunt nobis in primis sacrum ordinem ,
propter quem non licet fieri coniugem . Hæreticum
hic uobis est & inexpiabile scelus si quis in ordine
illo uestro ducat uxorem , Veniale autem si iste tam
sanctus ordo , ut alia taceam , scorta admittat , Re
ipsa hoc declaratis , negare mundus non permittit .

D iij Nonne in

Nome in sancto ordine fuerunt sacri episcopi quos
Paulus instituit, quos uult unius uxoris maritos &
filios habere modestos? Sed illi erant episcopi qua-
les etiam nunc docemus esse oportere, non quales uos
hactenus adorastis, qui principes mundi agunt non
praedicatorum euangelij.

Utrumque uero uos ordinatos iudicatis et nos peccata
Locus Pauli ad The- re in ordinem, tamen Paulus ex spiritu sancto uos pro
ssa. de in- nitiat inordinatos et excoicatos. Ita scilicet Satan potu
ordinatis. it ludere sensibus humanis, ut per uos persuaderet es-
se sacros ordines illa quae sunt contra dei ordinatio-
nem, et ut suis immunditatis nomine sanctitatis tribueret,
uerae sanctitati gloriam nominis auferret, sed ita ne-
cesse est ut Christiani ignominiam ferant. Sententia
Pauli, ubi ad Thessa. scribit, sic habet.

Præcipimus uobis fratres per nomen domini no-
stri Iesu Christi, ut subducatis uos ab omni fratre,
qui inordinate se gerit, et non iuxta institutionem
quam accepit a nobis. Nam ipsi satis quomodo oportet
imitari nos, quoniam non inordinate gessimus
nos inter uos, neque gratis accepimus panem a quo-
quam, sed cum labore et sudore nocte dieque facien-
tes opus, ad hoc, ne cui uestrum essemus oneri. Non
quod id nobis non licet, sed ut nosmetipsos formam ex-
hiberemus

hiberemus uobis ad imitandum nos . Etenim cum esse
mus apud uos hoc præcipiebamus uobis ut si quis nol
let operari , is nec ederet . Auduimus enim quos
dam uersantes inter uos inordinate , nihil operis fa
cientes , sed curiose agentes . His autem qui sunt hu
iusmodi , præcipimus & obsecramus per dominum
nostrum Iesum Christum , ut cum quiete operantes
suum ipsorum panem edant . Vos autem fratres ne
defatigemini in beneficiendo . Quod si quis non obe
dit sermone nostro , hunc per epistolam indicite , &
ne commercium habeatis cum illo , ut pudore suffun
datur , neque uelut inimicum habeatis sed admonete
ut fratrem .

· Agnosatis opinor uerba Pauli , quæ quia non li-
benter legitis libens omnia bona fide recitauit . Cœpe
runt & tunc appetere , qui sub specie religionis cu
riose agentes , ex aliorum sudore uiuere cupiebant
contra ordinationem Pauli , atque adeo contra ordina
tionem dei dicentis . In sudore uultus tui uesceris pa
ne tuo . Ex quibus uos hodie obtinuistis regnum , ho
mines oïosi , qui nihil operamini nisi curiosa id est su
peruacua , portatis cappas , raditis caput , editis pi
scæs , quandoque nihil editis nisi pro solatio , clauditis
uos in cellis , legitis secundum præscriptum or
dinarij uestri horas canonicas , obseruatis festa ,
D v aritis .

Odiſis ne canitis uiglias mortuorum, fugitis miſſam eſſe ſacri
mo debet ſacramentum maſtantes rurſum Chriſtum, ordine ueſtro
uictū, Chriſti ſuperbitis & beſtiæ Charactere quaſi indelibili. Et
ſtiana ue= pro his quæ nemini profunt (utinam non obſuiſſent
ro chari = tot perditis per uos animabus) uobis omnia deberi
tas debet iudicatis ſcanti uiam Balaam, qui dilexit mercedem
iis qui ha= iniquitatis, quando ſolis pauperibus & laborantibus
ctenus cr= in uerbo debetur ſecundum ſcripturas uictus ex alie
rauerunt no labore. Immo mentimini contra Chriſti gratiam
et non poſ= talia eſſe uiam ſalutis, ſatiſfactionem pro peccatis,
ſunt iã cõ= redemptionem animarum ex purgatorio atq; adeo
mode ali= pro quibus uobis ſpecialis merces & corona debeatur
ter uiuere. in coelis.

Sed Paulus red:git uos in ordinem ut laboretis
uel manibus uel in uerbo dei, relinquentes auroſa et
inutilia illa. Alioqui excommunicat uos ſententia lata
per ſpiritum ſanctum, & iubet ut moneamus ut fra
tres quo reſipiſcatis. Quod ſi non audieritis nos uer
bo dei monentes, eritis tandem nobis ut ethnici et pub
licani ſecundum ſententiam Chriſti. Quod ſi etiam
perſequi uolueritis euangelium gloriæ dei aut perſe
cutoribus ſuauere, iam non agitis contra nos ſed con
tra regem exercituum, quis ſtabit contra eum? Ita q;
inordinatos promūdat ueſtros ordines, quos tam ſan
ctos putatis ut in eis non liceat coniuges fieri, qui tam
men ſunt

men sunt secundum uerbum dei quo uestri ordines
non confirmantur. Sanctum uero iudicat ex ista inor-
dinatione redire ad dei ordinationem, ut laborent
manibus & suum non aliorum panem manducent.
Hinc uidere licet sarctores, sutores, agricolas potius
esse in ordine sancto quam uos. Nam illorum ordo
confirmatur uerbo dei. In sudore uultus tui ueseris
pane tuo, ut taceam multa quae de laborando in scri-
pturis praepinuntur uel in Prouerbijis Salomonis. Sen-
tiunt hoc hodie quidam ex uestris qui propter con-
scientiam uolunt potius mercenarij fieri quam sancti
manere patres.

Qui sint
sancti ordi-
nes.

Hic uero doctissime doctor redeo ad gratulatio-
nem. Gratulor enim plane tibi quod in sanctum ordi-
nem tandem concesseris, nempe in coniugium a deo
creatum, ordinatum, institutum, benedictum. Ma-
sculum enim & foeminam creauit eos, & dixit pro-
pter hoc relinquet homo patrem & matrem & ad-
haerebit uxori suae. Benedixitque eis dicens, Crescite
& multiplicamini, & prohibuit ne quid peccetur con-
tra hanc ordinationem siue contra hunc ordinem di-
cens. Non moechaberis, non concupisces uxorem al-
terius aut illam quae tua non est. Et praeterea assit
partem principatus sui marito, dum subieat illi foem-
inam dicens, Sub uiri potestate eris. Item parentia-
bus, dum

bus, dum filios eis subiecit dicens, Honora patrem et
Dei ordi = matrem. Talia uerba dei regnant in nostro ordine
natio et or quem non sanctus Anthonius aut alius quisquam ex
do sacer e sanctis, sed ipse sanctus sanctorum deus instituit et
coniugum consecrauit, cui necesse est ut cedant omnes omnium
hominum et angelorum ordinationes. Neq; hic ha-
bent aduersarij quo istud nostrum de te gaudium in-
terturbent, quando et ipsi docent ex inferiori ordi =
ne licere egredi in sanctiorem et meliorem, uel ut
ipsi dicunt ex laxiore in strictiorem. Ergo quo iure
permittunt clericis ut fiant monachi, monachis ut
fiant Charthusiani, eodem permittent clericos et
monachos fieri coniuges, immo hoc permittent iu-
re diuino, quando illud tantum permittunt ex tradi-
tionibus et figmentis humanis. Impius est qui ordi-
nem sancti Anthonij aut Francisae praefert ordini dei.
Non obuiaant ergo nobis sacros illos ordines, nisi
uelint de inordinatis suis ordinibus male ex uerbo
dei audire.

At grauiter insistant obuiaentes illa uota monasti-
ca, non contenti ijs quae diximus, nempe q; dei uera-
bum et ordinationem non possunt nostra uota et iu-
ramenta immutare, sed si quid contra uouimus aut
iurauimus oportere abijcere nisi uelimus ipsi a deo
abiici, quod et ipsi in suis iuribus fatentur dum le-
gunt. **U**

gunt . In malis promissis resānde fidem . In turpi uo-
to muta decretum , Quod incaute uouisti ne facias ,
Impia est promissio quæ scelere adimpletur . Non con-
tenti insuper q̄ & tibi nuper scripsit D. Martinus Votū quod
Lutherus , uotum , ut sit deo acceptum , oportere esse est contra
cum in nostra facultate ut impleamus , tum non impiū deum .
id est contra deum . Non contenti quoq̄ , q̄ nos do-
lemus de temerario iuramento , & admissi per uo-
tum peccati depræamur coram deo reatum , ut res-
mittat nobis istam iuramenti ignorantiam & temeri-
tatem qui remittit omnia peccata per Ihesum Chri-
stum dominum nostrum , ne baptismi uotum peccat
per impiū uotum , dum scortationis periculum aut
alia immundicia imminet , ut ante dictum . Quid er-
go hic facto opus est ? Nihil mihi cum eorum impie-
tate qui doceri nolunt , sed solum parati sunt blasphemare
dei ueritatem . Si tibi molesti sunt obicæ illis
librum illum de uotis hactenus & perpetuo inui-
ctum , quem ut hæreticum iudicent tamen uerbo dei
cōdēnare non possunt , sed efficiat omnia ad quæ misit
illum deus ex manu Lutheri . Me autem finito ut
post tanta serua , quando fractis animis iacent , cum
eis ludam .

Tria uestra uota sunt , quæ uocatis substantialia
ordinis . Obedientiā , paupertas , castitas . Si malo
ordine

Tria illa
uota præ-
ceptori in-
tegra .

ordine recenseo , ignoscite , quia non fui monachus
ut liceat omnia sacra uestra nosse . Nihil hic amicus
noster contra illa tria peccauit , adhuc omnia sunt in-
tegra . Vbi hæc audiunt forte recepto animo dicant .
Ecce illi heretici aut insaniunt , dicentes contra ea que
coram uidemus , aut certe reuocare siue recantare uo-
lunt . Sed ego pergo . Amicus ab obedientia solutus
est per fratres suos secundum uestra iura , quando
factus est in ordine illo Præceptor , cui enim fratrum
obediret , qui factus est aliorum præceptor ; Verum
hic postularem à uobis ut sineretis alios solui pro-
pter uerbum dei quando tam facile absoluitis ab obe-
dientia , quam iactatis esse perpetuam , propter mona-
sterii commoditatem . Paupertatem uero amplio-
rem & si uultis strictiorem , seruat quam iurauerat .
Nam reliquie siue ossa sancti Antonii cessauerunt ad
ferre pecuniam illam tam copiosam ex omnibus ferè
finitimis regionibus . Et quis nostrum , si cum bo-
conscientia liceret , non mallet diuitem illam & omni-
bus rebus copiose abundantem paupertatem mona-
chalem , etiam Franciscanorum , quam regum quo-
rumcunq; quascunq; diuitias ?

Porro castitas , quam solam nunc accusatis perditam ,
nunc primum adest accepta uxore . Rident ,
& hic inuenient , nisi taceam , unde accersito notario
faciant

faciant hereticum articulum, piarum aurium offeu-
suum. Quia tamen ueritas est dixim. Quotquot iu-
rauerunt perpetuam castitatem, et non habent do-
num perpetuo continendi a deo acceptum, periuri fi-
unt nisi accipiant uxores. Vxoribus autem acceptis
perpetuam seruabunt castitatem, donec adulterium
non commiserint. Quid igitur post hac in amico ac-
cusabitis? Audito hoc uerbo, non rati ut amplius ex
nobis audiant quae audire nolunt, abeunt uel nos accu-
saturi uel aliquid contra nos scripturi, quo hoc lucrifac-
iamus ut interim suis ineptiis non sint no-
tis molesti. Amici autem, si qui adhuc adsunt, sciant me ex
scripturis sacris proposuisse sententiam, nec putent
me ineptire cum quibusdam qui ex nostris uidentur,
qui dum pro coniugio scribunt, cum sacris literis me-
ras nugas et ineptias permiscant, satis monachali-
ter suis legibus nobis praescribentes quid in coniugio
mariti faciamus, atque adeo ea quae potius ipsis permit-
timus seruanda.

Castitas non solum est in uirginitate, aut in iis
qui in celibatu munde uiuunt, sed etiam in coniugio quod
sine adulterio mundum seruatur. Ita et castos mari-
tos dicimus et castas uxores. Coniuges itaque perpetua
am castitatem seruare possunt, dum caelibes interim
etiam hi qui iurauerunt et uouerunt incestu uiuunt.
simile

Castitas et
continen-
tia in con-
iugio.

Simile intelligimus de continentia (ne quis per uocem
Castitas et bula nos elabi putet) Continentia illa qua uiuatur car
continentia nisimpuritas, non solum est ut abstinere perpetuo
perpetua. ab omni muliere, si hoc tibi datum est a deo, alio
qui infelicitate tentabis. sed etiam ut tu coniunx abs
tineas a muliere que non est tua, coniungaris autem
soli tue uxori, atque ita etiam perpetuam seruabis con
tinentiam, licet gignas filios, dum contines ab omni
muliere que tua non est.

Sic Paulus uult episcopum esse σωφρονα καὶ
εγκρατῆ id est continentem et castum, et tamen uni
us uxoris maritum et filios habentem modestos. Si
militer et iuniores foeminas id est uxores uult esse
ἀγαπᾶσθαι id est castas et puras siue castimoniam ser
uantes, et tamen iubet ut discant a uetulis mulieribus
diligere maritos, diligere filios. Si castae sunt
et continentes que amplexibus non utuntur marito
rum, non tunc praecipitur iuuenalis uxoribus ut di
ligant maritos ne forte perdant castitatem et conti
nentiam. Si non utuntur, unde quae habent filios?
Praeterea ad Galatas, εγκρατεία id est continentia,
dicitur fructus spiritus, ut non arrogetis uobis solis
quod spiritus in omnibus operatur Christianis. Sinite
ergo et maritos et uxores seruare perpetuam casti
tatem siue perpetuam continentiam modo adulterium
non committunt.

Hanc castitatem

Hanc castitatem & continentiam. præcepit deus
dicens. Non moechaberis, id est Christo interpre-
te, non concupisces in corde tuo mulierem alienam,
non debes ne uelle quidem ut aliqua impuritate car-
nem tuam polluas. Hinc & Paulus ait, Hæc est uo-
luntas dei sanctificatio uestra, ut a' stineatis uos a
fornicatione, ut sciat unusquisq; uestrum uas suum
possidere in sanctificatione & honore; non in affectu
concupiscentiæ, sicut & gentes quæ ignorant deum.
Et epistola ad hebræos. In omnibus inquit sit ho-
norabile connubium & thorus immaculatus. Fornice-
tores autem & adulteros iudicabit deus. Hæc con-
tinentia laudata est ab omnibus sanctis utriusq; testa-
menti, nec deus aliam exegit ab hominibus unquam,
sepe autem dedit aliam & maiorem sed certe paucis
ut in cælibatu casti & continentes esse potuerint. Ex
his uidere licet, quam recte dixerit sanctus Paphun-
tius in cona'io Nierno, quod semper sanctum habi-
tum est, ubi tamen Satan uoluit constitutionem fac-
ere ne clerici uterentur uxoribus, nisi hic unus resti-
tisset nunquam expertus nuptias, quam recte inquam
dixerit. Honorabiles nuptias, & castitatem esse con-
abitum cum propria coniuge.

Hæc omnia dico ut uerum uideatis quod dixi Si
quis iurauit perpetuam castitatem & continentiam,

E & non

Et non habet singulare donum à deo ut præstet iuramentum extra coniugium, præstet uel in coniugio, tum & uo alioqui perpetuo manebit periurus, quemadmodum tum teme= si quis iuret se daturum mille aureos quando ne unum rarium. quidem habet aut habere potest, aut si quis iuret se non comesturum, quemadmodum illi in Actis Apostolorum, qui non se comesturos iurauerant nisi occiderent Paulum. Esto non sic intellexeris quando iurasti, tamen postea ipsa ueritate, aut certe etiam tuo malo & periculo doctus, discere potius ueritati et præcepto dei credere, quam in tua temeritate propter hominum traditiones permanere. Non peccauit Dauid contemnendo iuramentum quod contra Nabal iurauerat. Peccauit autem Herodes qui propter iuramentum Ioannem uirum iustum occidit ne periurus fieret. Et Saul propter temerarium iuramentum, quod magis sanctum uidebatur quam hæc nostra, occidisset filium sanctum & multo se meliorem, nisi per populum hoc iuramentum irritum factum fuisset, Non statim bonum est quod tibi bonum uidetur, nam lex prohibet ne facias quod tibi rectum sine uerbo dei uideatur, neque bonum fiet quod malum est etiam si sexcenties uel iuraueris uel uoueris.

Quando igitur doctissime Præceptor hæc coniugij tui causa tam sancta est ut deo placeat, id quod intelligis

elligis ex eius uerbo, tam iusta ut merito ab ho-
minibus damnari non debeat licet impij damnent,
tam tibi comoda ut aliter non liceret bona conscientia
uiuere, gaude & agnosce quid hic ex manu dei sine
ne tuo merito acceperis,

PROPHETIA PAULI.

Vt uero constitutiones humanae de caelibatu, quas
hactenus ut diuinas adorauimus, certo agnoscantur
a Satana fuisse, subijcio etiam Pauli prophetiam de
temporibus, quae ipse uidebat post se uentura. Nam
non erit haec prophetia a gratulatione nostra aliena.
Sic enim scribit Thimotheo.

Spiritus certo dicit quod in nouissimis temporibus disce-
det quidam a fide, attedentes spiritibus impostoribus et
doctrinis demoniorum, in hypocrisis loquentium men-
datum, et caueritatem habentium suam conscientiam,
prohibentium nubere, abstinere a abis quos deus crea-
uit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus
& ijs qui cognouerunt ueritatem. Quia omnis crea-
tura dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum
gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per
uerbum dei & orationem. Hec proponens fratri-
bus bonus eris minister Iesu Christi, enutritus uer-

E ij bis fidei